

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОБОЧОГО ЧАСУ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

FOREIGN EXPERIENCE OF LEGAL REGULATION OF WORKING HOURS OF POLICE OFFICERS

Актуальність статті полягає в тому, що з моменту розпаду Радянського Союзу, наша держава вийшла з під суцільного впливу залізної завіси, отримала незалежність та стала на шлях розвитку, як європейська держава, котра визнає цінності країн Європи та Заходу. Найбільшим досягненням цього досить складного процесу розвитку, стало офіційне оформлення та визнання України на міжнародній арені за рахунок підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Одними з головних цілей документу визначено посилення взаємодії між нашою державою та ЄС, зокрема, шляхом обміну досвідом у різних сферах. Це дає Україні можливість вивчати найбільш актуальні зарубіжні підходи до побудови внутрішньодержавних юридичних, політичних, економічних та інших інститутів, оцінюючи їх перспективність та актуальність для імплементації. Подібний підхід є ефективним не тільки у державотворчих процесах, але й у науковій роботі, адже вивчення зарубіжного досвіду з окремих юридичних питань, дозволяє опрацювати пріоритетні шляхи вдосконалення національної правової системи, а також опосередковано встановити можливість дієвого функціонування тих чи інших юридичних механізмів, за рахунок експерименту «на відстані». Цілком зрозуміло, що в багатьох зарубіжних країнах вироблено дієві правила встановлення режиму робочого часу працівників поліції, та ефективний правовий механізм його закріплення, тож за умови наявності великого кола проблем правового регулювання робочого часу поліцейських Національної поліції України, актуальним є вивчення саме зарубіжного досвіду з цього питання та визначення можливості його використання на території України. На підставі аналізу досвіду Сполучених Штатів Америки, Великої Британії, Чехії, Польщі та Грузії, розкрито особливості підходів цих держав до правового регулювання робочого часу поліцейських та забезпечення їх основоположних трудових прав та свобод. Порівняно специфіку досвіду кожної країни та вказано на їх відмінності. Акцентовано увагу на позитивних аспектах зарубіжного досвіду правового регулювання робочого часу поліцейських та запропоновано можливість його використання в Україні.

Ключові слова: *робочий час поліцейських, зарубіжний досвід, правове регулювання робочого часу, трудова діяльність поліцейських.*

The relevance of the article lies in the fact that since the collapse of the Soviet Union, our state has emerged from the continuous influence of the Iron Curtain, gained independence and embarked on the path of development as a European state that recognizes the values of the countries of Europe and the West. The biggest achievement of this rather complex development process was the official registration and recognition of Ukraine on the international arena due to the signing of the Association Agreement between Ukraine and the European Union. One of the main goals of the document is to strengthen cooperation between our state and the EU, in particular, through the exchange of experience in various fields. This gives Ukraine the opportunity to study the most relevant foreign approaches to the construction of domestic legal, political, economic and other institutions, assessing their perspective and relevance for implementation.

Such an approach is effective not only in state-building processes, but also in scientific work, because the study of foreign experience on certain legal issues allows you to work out priority ways of improving the national legal system, as well as indirectly establish the possibility of the effective functioning of certain legal mechanisms, due to experimentation "at a distance". It is quite clear that many foreign countries have developed effective rules for establishing the working time regime of police officers, and an effective legal mechanism for its consolidation, therefore, given the presence of a wide range of problems of legal regulation of the working time of police officers of the National Police of Ukraine, it is relevant to study foreign experience on this issue and determining the possibility of its use on the territory of Ukraine. Based on the analysis of the experience of the United States of America, Great Britain, the Czech Republic, Poland and Georgia, the peculiarities of the approaches of these states to the legal regulation of the working hours of police officers and ensuring their fundamental labor rights and freedoms are revealed. The specifics of each country's experience are compared and their differences are pointed out. Emphasis is placed on the positive aspects of foreign experience in the legal regulation of police working hours, and possibilities of its use in Ukraine are suggested.

Key words: *working hours of police officers, foreign experience, legal regulation of working hours, labor activity of police officers.*

Постановка проблеми. З моменту розпаду Радянського Союзу, наша держава вийшла з під суцільного впливу залізної завіси, отримала незалежність та стала на шлях розвитку, як європейська держава, котра визнає цінності країн Європи та Заходу. Найбільшим досягненням цього досить складного процесу розвитку, стало офіційне оформлення та визнання України на міжнародній арені за рахунок підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Одними з головних цілей документу визначено посилення взаємодії між нашою державою та ЄС, зокрема, шляхом обміну досвідом у різних сферах. Це дає Україні можливість вивчати найбільш актуальні зарубіжні підходи до побудови внутрішньодержавних юридичних, політичних, економічних та інших інститутів, оцінюючи їх перспективність та актуальність для імплементації.

На наш погляд, подібний підхід є ефективним не тільки у державотворчих процесах, але й у науковій роботі, адже вивчення зарубіжного досвіду з окремих юридичних питань, дозволяє опрацювати пріоритетні шляхи вдосконалення національної правової системи, а також опосередковано встановити можливість дієвого функціонування тих чи інших юридичних механізмів, за рахунок експерименту «на відстані». Цілком зрозуміло, що в багатьох зарубіжних країнах вироблено дієві правила встановлення режиму робочого часу працівників поліції, та ефективний правовий механізм його закріплення, тож за умов наявності великого кола проблем правового регулювання робочого часу поліцейських Національної поліції України, актуальним є вивчення саме зарубіжного досвіду з цього питання та визначення можливості його використання на території України.

Стан дослідження. Дослідження зарубіжного досвіду у галузі поліцейською діяльності є актуальною сферою наукових розробок багатьох представників юридичної науки, які неодноразово звертали увагу на закономірності та особливості роботи іноземних правоохоронців. Компаративістські дослідження проводились В.М. Анісімовим, Г.В. Атаманчуком, О.М. Бандуркою, А.П. Герасимовим, С.О. Гідою, Н.П. Матюхіним, Є.А. Поповою, та багатьма іншими вченими. Проте, на сьогоднішній день відсутні якісні та комплексні дослідження, які присвячено вивченню зарубіжного досвіду у питанні безпосередньо правового регулювання робочого часу слідчих.

Мета і завдання дослідження. Метою та завданнями статті є висвітлення особливостей зарубіжного досвіду правового регулювання робочого часу працівників поліції та опрацювання можливостей його використання в Україні.

Наукова новизна дослідження. Наукова новизна проведеного в статті дослідження полягає в тому, що це перша наукова стаття в якій проведено комплексний аналіз зарубіжного досвід правового регулювання робочого часу поліцейських та забезпечення їх прав та законних інтересів у цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Переходячи до аналізу зарубіжного досвіду правового регулювання робочого часу поліцейських звернемо першочергову увагу на досвід Сполучених

Штатів Америки (далі – США), адже саме від поліцейських органів цієї країни Національна поліція перейняла низку важливих функціональних факторів. Першочергово необхідно зауважити, що поліція США – це не єдина централізована структура, а розрізнена система правоохоронних органів із загальнофедеральною та локальною юрисдикцією [1, с. 197–198].

В нашому розумінні, саме поліцією, із службовцями яким притаманне звернення «police officer» є органи правопорядку місцевого типу. Поліцейські органи місцевого самоврядування беруть основне навантаження у сфері виконання правоохоронних функцій. Саме на цьому рівні реалізується найбільший обсяг роботи органів охорони правопорядку. Муніципальні органи поліції та органи поліції місцевого самоврядування створюються згідно з нормативними актами штатів, які надають місцевій владі право на самоврядування і також право засновувати місцеві органи поліції [2].

Відсутність централізованої структури поліцейської роботи також позначається на системі нормативно-правових актів, які її регулюють. В більшості випадків кожний підрозділ поліції має власний локальний нормативно-правовий акт, який регламентує особливості розподілу робочого часу. Через це, праця в кожному підрозділі поліції планується цілком по-різному, шляхом встановлення планів роботи які можуть включати в себе п'ятиденний робочий тиждень з двома вихідними днями та 8 годинним робочим днем, або інші формули. Наприклад, в Лос-Анджелесі, поліцейські працюють три дні на тиждень по 12 годин або чотири по 10 годин. Протягом перших 10 років роботи співробітник департаменту має право на тринадцять днів оплачуваної відпустки щороку і 15 днів за свій рахунок [3].

Не є винятком надурочна робота в поліцейських підрозділах США. Необхідність оперативної реакції на постійну зміну ситуації в зоні обслуговування кожного поліцейського департаменту або офісу вимагає залучати останніх до роботи і в вихідні дні, і у нічний час. Проте, подібна праця гарантовано оплачується, що регламентовано на загально федеральному рівні Законом «Про справедливі умови праці» 1938 року. Останній є основним правовим актом у сфері регулювання робочого часу та трудових відносин всіх категорій працівників. У зазначеному Законі закріплюється нормальна тривалість робочого часу, містяться положення про понаднормову роботу, а також особливості правового регулювання праці. Він охоплює більшу частину працівників, зайнятих як в державному, так і в приватному секторі економіки (включаючи державних і муніципальних службовців, працівників). Закон «Про справедливі умови праці» встановлює нормальну тривалість робочого часу - не більше 40 годин на тиждень. На практиці роботодавці вправі залучити працівників до понаднормової роботи, але зобов'язаний оплатити її не менше ніж в півтора разу [4].

Підрозділи поліції Великобританії також децентралізовані. Систему підрозділів поліції в Англії та Уельсі утворюють незалежні формування провінційних сил поліції, столична поліція (складовою її є Новий Скотленд-Ярд), самостійна поліція лондонського Сіті, у Шотландії – об'єднання поліцейських загонів та окремі підрозділи поліції міст. Також цю систему доповнюють незалежні спеціальні поліцейські організації [5, с. 19–25; 6; 7, с. 584].

Незважаючи на децентралізованість поліцейської структури у ВБ, поліцейські характеризуються, як особлива категорія державних службовців, заробітна плата, правовий статус, умови надбавок та преміювання, основи дисциплінарної відповідальності яких регламентовані актами про державну службу та Законом «Про поліцію» від 1997 року [8, с. 77]. Так, поліцейські Британії працюють 40 годин на тиждень у восьмигодинні зміни. Однак, їх роботу поєднано із цілодобовим наданням поліцейських послуг, постійною соціальною роботою, а також реагуванням на екстрені виклики та ситуації. Регулярні зміни зазвичай не тривають більше десяти годин, але можуть бути допустимі понаднормові роботи, які оплачуються за вищою ставкою. За бажанням поліцейського та за наявності на те об'єктивних підстав і покладених на нього функціональних обов'язків може бути переведено на неповний робочий день або на роботу з гнучким графіком [9]. Центральне місце у гарантіях захисту трудових прав поліцейських Великобританії займають додаткові виплати за працю понад встановлені норми, зокрема, у нічний час, вихідні та святкові дні тощо [9].

Діаметрально інший досвід регулювання праці поліцейських представлено в Чеській Республіці (далі – ЧР). Основним нормативно-правовим актом функціонування органу в цілому є Закон про поліцію ЧР від 2008 року. Згідно до його положень поліція ЧР – це єдиний збройний корпус безпеки. Поліція служить громадськості, її місія полягає в тому, щоб забезпечити безпеку людей і майна та громадського порядку, запобігання злочинам, а також виконання інших завдань передбачених чинним законодавством ЄС і міжнародними договорами. Організація і управління поліцією згідно до положень розділу II Закону здійснюється на наступних засадах: по-пер-

ше, підпорядкування органу Міністерству внутрішніх справ, яке створює умови для виконання поліцією покладених на неї завдань; по-друге, відповідальності президента (керівника) поліції за діяльність органу перед Міністром внутрішніх справ. Організаційно поліція ЧР складається з наступних підрозділів: президія поліції, яку очолює Президент поліції; національні поліцейські служби; Регіональна поліцейська штаб-квартира; відділи (територіальні підрозділи) [10, с. 196].

Проходження служби поліцейськими Чехії врегульовано Законом «Про службові відносини працівників формувань безпеки» від 2003 року. Цей Закон регулює суспільні відносини в яких беруть участь фізичні особи, які проходять службу у формуваннях безпеки. Під формуванням безпеки цей закон розуміє поліцію Чеської Республіки, пожежно-рятувальну службу Чеської Республіки, митну службу, пенітенціарну службу та інші. Основними видами зайнятості поліцейських є: строкова зайнятість; прийняття на службу на невизначений час. Основний час служби поліцейського становить 37,5 годин на тиждень. За його бажанням може бути встановлено коротший час служби протягом тижня. При рівномірному графіку часу служби він поділяється, як правило, на 5 днів у тижні, так, щоб: неперервний відпочинок протягом тижня припаде, якщо це можливо, на суботу та неділю; тривалість зміни одного дня, як правило, не перевищувала 10 годин; розходження у тривалості часу служби, що припадає на різні тижні, не перевищувало 5 годин; середній час служби протягом 2 календарних місяців не перевищував основний час служби протягом тижня. У надзвичайних ситуаціях поліцейському можна встановити виконання служби понаднормово в обсязі не більше 150 годин протягом календарного року. Якщо буде оголошено кризовий стан відповідно до спеціального правового припису або у виняткових випадках, йому можна наказати виконувати обов'язки понаднормово на час кризового стану або на інший необхідний для забезпечення публічної безпеки час [11, с. 85–87].

У Польщі поліція також підпорядковується Міністерству внутрішніх справ та адміністрації республіки Польща. МВС Польщі здійснює централізоване управління воєводськими комендатурами поліції, які розташовані в кожному регіоні держави і загальна кількість котрих становить шістнадцять. Воєводські комендатури здійснюють управління найнижчими ланками поліції – повітовими комендатурами. В даних територіальних підрозділах представлені всі галузеві служби республіканської поліції. За функціональною (галузевою) ознакою поліція Республіки Польща складається з таких галузевих служб: кримінальної поліції, превентивної (профілактичної) поліції, допоміжної поліції [12, с. 164].

Правове регулювання робочого часу поліцейських ґрунтується на положеннях єдиного відомчого нормативно-правового акту, Закону Польщі «Про поліцію» від 1990 року в якому визначається, що час несення служби поліцейським залежить від обсягу його обов'язків, а також права на відпочинок. Службові завдання поліцейського повинні бути визначені в такий спосіб, щоб їх можна було виконати в межах 40-годинного службового тижня, у 3-місячному тарифному періоді. За час служби, що перевищує визначену 40-годинну норму, поліцейському надають вільний від служби час у такому самому вимірі або ж йому може бути призначено грошову компенсацію. Кількість годин служби, що перевищує вказану вище норму, за яку надано передбачену грошову компенсацію, не може перевищувати 1/4 тижневого виміру часу служби поліцейського у 3-місячному тарифному періоді. Отже, законодавство Польщі передбачає відшкодування надмірного робочого часу поліцейських у грошовому еквіваленті або у вигляді надання вихідного часу [13; 14, с. 153–154].

Одним із найбільш спірним є досвід найближчого партнера України у питанні побудови правоохоронної системи та реформування органів поліції, Грузії. Правову основу діяльності поліції в цій державі становить Закон Грузії «Про поліцію» від 2013 року відповідно до положень якого вона є системою правоохоронних установ, що входять до складу Міністерства внутрішніх справ, яка в межах повноважень проводить превентивні заходи та заходи щодо реагування на правопорушення для дотримання суспільної безпеки та правопорядку [15].

Водночас, відомча нормативно-правова база досить поверхнево регламентує робочий час поліцейських. Так, Законом визначено: «Для поліцейських встановлено ненормований робочий день. У системі Міністерства або його окремих структурних одиницях в окремих випадках, індивідуальним адміністративно-правовим актом Міністра на певний термін може бути оголошено спеціальний режим роботи. Під час особливого режиму поліцейські перебувають у передбачених їм місцях роботи. Поліцейському дозволяється залишити робоче місце лише з дозволу безпосереднього начальника. Під час військового чи надзвичайного стану, в інших екстремальних ситуаціях Міністерство переходить на особливий режим роботи» [15].

Висновок. Отже, дослідження зарубіжного досвіду показало наявність подвійного підходу до компенсації за надурочні роботи поліцейських. Так, відповідно до однієї моделі будь-яка надурочна робота (праця в нічний час, у вихідні та святкові дні тощо) оплачується додатково за підвищеними ставками, чітко нормується (може мати граничні показники); згідно із другою – надурочні роботи поліцейських не оплачуються додатково, проте, законодавством встановлюються жорсткі часові обмеження у питанні залучення поліцейських до надурочних робіт.

На нашу думку, зарубіжний досвід правового регулювання робочого часу працівників поліції в багатьох аспектах є позитивним та більш прогресивним за національний, передусім, у питанні чіткості норм, які регулюють особливості розподілу робочого часу працівників поліції, а також матеріальної компенсації їх ненормованої роботи.

Список використаних джерел:

1. Судебные и правоохранительные органы Украины: Учебник/ Под ред. проф. А.М. Бандурки. Харьков : Ун-т внутр. дел, 1999. 350 с.
2. Курлович П.Н. Полиция в правоохранительной системе США / П.Н. Курлович. *Вестник Казанского юридического института МВС России*. 2013. С. 213–215.
3. Савченко А. Важка робота «федерала». Національна академія ФБР США: погляд очима її випускника. *Міліція України*. 2000. № 11/12. С. 26–29.
4. Порівняльне трудове право: курс лекцій / уклад. О.П. Михайлова. Вітебськ : ВДУ імені П.М. Машерова, 2019. 112 с.
5. Крылов Б.С. Полиция Великобритании. Основные черты организации и деятельности : учеб. пособ. М. : ВШ МВД СССР, 1974. 132 с.
6. The Royal Military Police. British Army Website.
7. Льницький В.О. Європейський досвід правового регулювання адміністративно-процесуальної діяльності органів Національної поліції. *Young Scientist*. 2016. № 12(39). С. 581–587.
8. Чередніченко Н.А. Соціально-правовий захист жінок – працівників органів внутрішніх справ. Харків, 2009. 226 с.
9. Job profile Police officer: стаття. Prospects: post a job. URL: <https://www.prospects.ac.uk/job-profiles/police-officer>.
10. Копча В.В. Реформа поліції Чеської Республіки: питання законодавчого забезпечення. *Форму права*. 2017. № 5. С. 195–199.
11. Бугайчук К.Л. Підготовка працівників поліції у зарубіжних країнах: інформаційно-практичний довідник. Харків : ХНУВС, 2021. 140 с.
12. Матюхіна Н.П. Управління поліцією зарубіжних країн: сучасні підходи та ключові поняття. Х. : Гриф, 2006. 301 с.
13. Попов Л. Л. Коренев А. П., Круглов В. А. Административное право и административная деятельность органов внутренних дел. М. : Акад. МВС СССР, 1990. 223 с.
14. Марусевич Д. О. Адміністративно-правове регулювання соціального захисту поліцейських : дисертація. Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2021. 236 с.
15. О полиции: закон от 04.10.2013 N 1444-ІІ. *Офіційний веб-портал законодавства Грузії*. URL: <https://matsne.gov.ge/ru/document/download/2047533/1/ru/pdf>.